

Møte med misjonærers livserfaring

En undersøkelse med basis i sjelesørgerisk arbeid

LEIF GUNNAR ENGEDAL

1. Introduksjon: misjonærliv og sjelesorg

I mer enn 150 år har mennesker reist fra Norge til fremmede land og kulturer som misjonærer. Det mangler ikke på fargerike personlige beretninger om hva som møtte misjonærene "der ute". Men søker man etter mer faglig orienterte bidrag som bearbejder misjonærers livserfaring med sikte på utfordringer til personalomsorg og sjelesorg, så finnes det ikke svært mye i våre sammenhenger. En del viktige bidrag er allikevel publisert de senere årene, hovedsaklig i form av tidsskriftartikler i ulike sammenhenger.¹ Av mer omfattende og systematiske undersøkelser av de særlige utfordringer og belastninger som misjonærers livserfaring rommer, finnes det imidlertid svært lite fra norsk sammenheng.² Dette står i betydelig kontrast til det bildet som avtegner seg internasjonalt. Her har man med stigende styrke og omfang de siste tiårene utviklet en empirisk forskning og faglig refleksjon knyttet til det som gjerne kalles "missionary care".³ Utgangspunktet for denne forskningen er et uttalt ønske om å bidra til å utdanne og utvikle "...healthy and effective missionary personell".⁴ For å realisere denne målsettingen har man utviklet en forskning som kjennetegnes dels av stor variasjon og bredde i temavalg og problemstillinger, og dels av et betydelig innslag av tverrfaglig samarbeid. Teologiske perspektiver knyttet til problemstillinger innenfor missiologi og sjelesorg undersøkes i nært faglig samarbeid

med kunnskaper og tolkningsperspektiver hentet fra fagfelter som f.eks. psykologi, psykiatri og sosialantropologi.⁵

Det er denne typen tverrvitenskapelig og sjelesorgfaglig bearbeiding av misjonærers livserfaring som ligger til grunn for den undersøkelsen som her presenteres. Undersøkelsen er gjennomført i rammene av det arbeidet som utføres ved Institutt for Sjelesorg, dr. Einar Lundbys Stiftelse ved Modum Bad (= IFS).⁶ Instituttet har i hele sin historie hatt et nært samarbeid med norsk misjon. En vesentlig del av dette samarbeidet er nå organisert i en formalisert rådgivnings- og veiledningstjeneste overfor en rekke norske misjonsselskaper.⁷ Dessuten finner det sted en omfattende sjelesorg overfor misjonærer som under hjemmeopphold eller etter endt tjeneste benytter seg av Instituttets tilbud i de såkalte rekreasjonsukene. Med bakgrunn i dette besluttet Instituttets ledelse midt på 1990-tallet å gjennomføre en systematisk analyse av de erfaringer og utfordringer som møter oss i sjelesorg overfor misjonærer. Målsettingen var for det første ønsket om å gjøre en mer grundig kartlegging av de tema og problemstillinger som misjonærer hadde behov for å bearbeide i sjelesorg ved IFS. Der nest ønsket vi å gå noe dypere inn i enkelte problemstillinger som vi ut fra tidligere erfaringer antok ville være viktige i rammen av misjonærtjenesten. I det følgende vil vi redegjøre for hvordan arbeidet ble lagt opp og hvilke resultater det ga.

2. Undersøkelsens opplegg og gjennomføring

Undersøkelsen pågikk over en periode på ca 2½ år. Den ble utformet som en pilotstudie med tittelen "Sjelesorg i møte med misjonærers livserfaring". At det dreier seg om en pilotstudie, signaliserer for det første at det så langt vi kjenner til ikke tidligere er gjennomført tilsvarende undersøkelser i norsk sammenheng. Dernest at materialet som inngår i vår undersøkelse har klare begrensninger, og at analysens målsetting derfor er begrenset til en første, tentativ klarlegging av viktige tema og problemsammenhenger i materialet.

2.1 Utvalget: gruppen av misjonærer som inngår i undersøkelsen

IFS gjennomfører hvert år ca 20 såkalte rekreasjonsuker. De fleste som søker til disse ukene ønsker å prioritere tid til bearbeiding av smertefulle livserfaringer. Hver person får tilbud om tre individuelle sjelesorgsamtaler pr. uke. I tillegg til dette preges ukene

av rekreasjon, gudstjenesteliv, undervisning og sosialt fellesskap. Det materialet som inngår i prosjektet, er i det alt vesentlige knyttet til sjelesorgen i rammen av disse rekreasjonsukene.

Utvalgsprosessen: Alle misjonærer som søkte om rekreasjonsopphold innenfor tidsrommet høsten 1995 - våren 1997, ble grundig informert om prosjektets innhold før de ble forespurt om å delta. Informasjonen ble gitt etter at de hadde fått søknaden behandlet og innvilget på vanlig måte. Det ble ikke gjort forsøk på å rekruttere misjonærer til prosjektet gjennom spesiell informasjon, annonsering e.l. Alle som ble forespurt om deltakelse viste positiv interesse og svarte ja.

Misjonærgruppen: Ved avsluttet prosjektperiode besto vårt utvalg av 17 misjonærer fordelt på følgende måte: 4 ektepar, 2 gifte kvinner og 7 enslige som alle var kvinner. Alderen fordeler seg ganske jevnt innenfor et spenn mellom 30 - 63 år. Et flertall er erfarne misjonærer med flere perioder bak seg i tjeneste ute. Samlet tjenestetid er således 148 år, med 8,7 år som gjennomsnitt. Tjenestetiden ute varierer fra ca 2 år til mer enn 25 år. Materialet gjenspeiler dermed både de helt ferskes og de meget erfarnes belastninger og problemer. Av de 17 personene har 5 avsluttet sin tjeneste, 7 er fast bestemt på fortsatt tjeneste ute, mens 5 personer gir uttrykk for noe usikkerhet med tanke på fortsatt tjeneste i misjonen. Av de 5 som har avsluttet tjenesten, er det bare en som har avsluttet på normal måte. 2 har måttet reise hjem uten eget samtykke og 2 grunnet krigshandlinger. Utvalget representerer også en betydelig bredde innenfor norsk misjonsvirksomhet for såvidt som 9 ulike sender-organisasjoner er representert.⁹

2.2 Problemsammenhenger: fokusering av tema og problemstilling

Som nevnt ovenfor var målsetting for undersøkelsen en første utforskning av viktige problemsammenhenger i misjonærens livserfaring. Det er altså i denne sammenheng de problematiske sidene ved tjenesten som fokuseres. Med bakgrunn i tidligere erfaringer og synspunkter i relevant faglitteratur, rettet vi særlig oppmerksomhet mot følgende problemstillinger:

- 1) Typiske trosproblemer: Er problembelastningen først og fremst knyttet til spørsmål omkring kallet, personlig gudsforhold og fromhetsliv, tro og tvil eller lignende?
- 2) Familierelaterte problemer: Er problembelastningen først og fremst knyttet til belastninger i forhold til egne barn, problemer i parforholdet, relasjoner til foreldre og slekt hjemme eller liknende?
- 3) Konflikter i misjonærfellesskapet: Er problembelastningen først og fremst knyttet til uklare ansvars-/ledelsesforhold, ulik kristen bakgrunn, vanskelige boforhold, tette sosiale relasjoner eller lignende?
- 4) Misnøye med administrative og arbeidsmessige ordninger: Er problembelastningen først og fremst knyttet til dårlig kontakt med hjemmeledelsen, uklare avtaler om arbeidsoppgaver, dårlige lønnsvilkår, svak oppfølging i personalsaker eller lignende?

I tillegg til å belyse disse temaene, ønsket vi å gå nærmere inn på tre mer avgrensede sammenhenger som vi ut fra tidligere erfaringer antok ville være særlig viktige. Det dreier seg om følgende:

- 5) Relasjonelle ferdigheter: Mange misjonærer møter betydelige utfordringer når de skal innordne seg i tette, små fellesskap sammen med kolleger ute i felten. Det stilles store krav til sosial fungering og evne til å utforme personlige relasjoner til nære medarbeidere.¹⁰ Det spørsmålet vi her ønsket å belyse ble formulert slik: Hva kjennetegner misjonærens egenart m.h.t. interpersonlig tilknytning og relasjonelle ferdigheter?
- 6) Primærrelasjoner: Dernest viser både klinisk erfaring og empirisk forskning at kvaliteten i misjonærens primærrelasjoner fra opphavsfamilien kan spille en viktig rolle med tanke på mestrings av stress og trivselsnivå i tjenesten ute.¹¹ Vi ønsket derfor å undersøke hvordan viktige sider ved disse forholdene tok form i vårt materiale. Det spørsmålet vi søkte svar på ble formulert slik: Hva kjennetegner de primære relasjonene til mor og far hos de misjonærer som inngår i vårt materiale?
- 7) Gudsrelasjon og gudsbilde: For det tredje vil naturlig nok misjonærens personlige gudsforhold være en vesentlig faktor i møte med utfordringer i tjenesten. Selv om dette er et særlig krevende tema å undersøke, ønsket vi å prøve å nærme oss også denne siden ved misjonærenes livserfaring. Det spørsmålet vi søkte svar på ble formulert slik: Hva kjennetegner

gudsbildet og den personlige gudsrelasjon til de misjonærer som inngår i vårt materiale?

2.3 Metode: innsamling og bearbeiding av materiale

Gjennom hele undersøkelsen har vi forholdt oss til et anonymisert skriftlig materiale. Innsamlingen av dette materialet har fulgt to hovedlinjer:

For det første dreier det seg om sjelesorgsamtalene. De sjelesørgere som deltok i prosjektet, førte relativt omfattende samtalerapporter fra sjelesorgarbeidet.¹² Samlet sett gir disse rapportene et ganske inngående bilde av hvilke typer problemer som det har vært mest presserende for misjonærene å bearbeide i sjelesorgen. Summerer man antall sjelesorgsamtaler, finner vi at det i alt inngår 84 samtaler à ca 60 min. varighet i vårt materiale.

For det andre har vi anvendt tre forskjellige selvrapporтерingsskjema som hver enkelt misjonær ble bedt om å fylle ut og levere tilbake før avreise fra IFS. Dette var begrunnet i ønsket om å innhente noe mer utdypende informasjon med tanke på de spørsmålsstillinger som er formulert ovenfor under punktene (5), (6) og (7). Alle misjonærene leverte inn ferdig utfylte skjema. To av de anvendte spørreskjemaene er vel utprøvd og i allmenn bruk i klinisk og forskningsmessig kontekst både i norsk og internasjonal sammenheng. Det dreier seg for det første om skjemaet "*Inventory of Interpersonal Problems*" (forkortet IIP). Dette gir kunnskap om viktige dimensjoner i personers sosiale og interpersonlige fungering.¹³ Dernest har vi også anvendt skjemaet kalt "*Parental Bonding Instrument*" (forkortet PBI). Dette gir kunnskaper om viktige sider ved foreldre – barn – relasjonene slik de tok form i barnets opplevelse under oppveksten.¹⁴ Det tredje selvrapporтерingsskjemaet (forkortet PGG) ble utformet som tre separate, men innholdsmessig nært forbundne spørreskjema. Disse sikter mot å belyse viktige dimensjoner i individets gudsbilde og gudsrelasjon.¹⁵ Sammen med samtalerapportene vil de informasjoner som dette frambringer kunne gi holdepunkter for å vurdere sider ved den problemstillingen som er formulert ovenfor under punkt (7).

3. Resultater i undersøkelsen: Noen sentrale problemsammenhenger

Hvilket bilde tegner så undersøkelsen av misjonærenes livserfaring i relasjon til de utfordringer og belastninger som tjenesten

rommer? Hvilke perspektiver åpnes med tanke på videre arbeide med sjelesorg og personalomsorg for misjonærer? Jeg vil presentere noen viktige funn og ordne stoffet slik at jeg først peker på viktige momenter hentet fra sjelesorgsamtalene, og deretter tilsvarende fra selvrapporterings skjemaene.

3.1 Hovedtema i sjelesorgsamtalene

Først en viss reservasjon: Sjelesorgsamtalene er ikke en arena for systematisk utspørring og kartlegging av problemer. Samtalen er først og fremst et lyttende møte mellom livserfaringer - konfidens og sjelesorgerens. I dette dynamiske møtet spiller tanker og følelser, språklige formuleringer og kroppslige ageringer, fortidige hendelser og framtid-forventninger sammen på en uoverskuelige, kompleks måte. Noen erfaringer blir kanskje tydelig tematisert, beskrevet og analysert. Andre forhold ligger kan hende mer i bakgrunnen som implisitte, underliggende og uuttalte erfaringer. Slik struktureres samtalene som dynamiske og åpne felt der noen erfaringer trer i forgrunnen, mens andre lever i utkantene. Nå vil det imidlertid ofte være slik at erfaringer som er tause, usynlige eller "fraværende" i de første samtalene, melder seg med tyngde mot slutten av en samtaleprosess. Ikke sjelden kaster de da nytt lys over tema som tidligere ble tatt opp. Dermed kan de også bidra til å endre på prioriteringer og forståelse av viktige og mindre viktige erfaringer i egen livshistorie.

Slike forhold er det viktig å ha *in mente* når vi nedenfor presenterer hovedtema fra sjelesorgsamtalene. Det innebærer bl.a. at det ikke alltid er entydig gitt hva som bør anses som "hovedtema" i en samtaleprosess. En rubriserende kartlegging kan nok avdekke viktige forhold, men den kan også skjule erfaringer av vesentlig betydning.

3.1.1 Skjematisk oversikt over hovedtema

Vi har lagt vekt på å utforme en systematisering/kategorisering av hovedtema som så langt som mulig svarer til misjonærenes egen måte å omtale sine problemer på. Hver person er registrert med to til tre hovedtema. Dette har sammenheng med at det varierer betydelig hva og hvor mye man tar opp i samtalene alt etter hvor lenge oppholdet ved IFS varer, og hvor fokuserte man er i bearbeiding av egen livserfaring.

Figur 1: Hovedtema i sjelesorgsamtalene

Hovedtema	Tjenesten				
	I alt	Enslig	Gift	Avsluttet	Usikker/ Fortsett
Forhold til foreldre/søsken	9	5	4	5	4
Forhold til Gud/kall	5	4	1	1	4
Forhold til egne barn	4	-	4	2	2
Forhold til misjonsledelse	4	2	2	2	2
Selvilde/identitet	5	4	1	2	3
Sorg	2	-	2	1	1
Sykdom – fysisk/psykisk	1		1	1	-
Seksuelle overgrep/vold	2	2	-	-	2
Kollegaforhold ute	5	3	2	2	3
Forhold til nasjonale medarb.	1	1	-	-	1
Andre nære personlige relasjoner	3	1	2	1	2
Grensesetting/slitasje	7	4	3	4	3
Traumatiske hendelser	4	1	3	3	1

Kommentarer til funnene:

- 1) Dersom man foretar en grovsortering av de tema som presenteres i henholdsvis "hjemme-problemer" og "ute-problemer", er det av interesse å merke seg at det er en overvekt av "hjemme-problemer" i vårt materiale. Dette er ikke særlig overraskende. Å være på hjemmeopphold eller å komme hjem for godt, innebærer ofte - i tillegg til mange praktiske utfordringer og slitomme kulturkollisjoner - sterke møter med egen fortid, med foreldre, slekt og andre nære personer. At dette gjenspeiler seg i sjelesorgen, virker rimelig. Når man går nærmere inn på hvilket innhold disse "hjemme-problemene" har, gir det samtidig grunn til ettertanke (se nedenfor).
- 2) Med visse viktige reservasjoner gir det mening å gruppere de ulike problemkategoriene i fire hovedgrupper, og ordne registreringen i forhold til disse. Det bildet som da avtegner seg, ser slik ut: (a) "relasjons-problematikk": 29 registreringer; (b) "arbeidsforhold": 11; (c) "traumatiske hendelser": 7; (d) "gudstro": 5.

En slik rubrisering kan gi visse antydninger om hvor hovedtyngden av problemstillinger ligger. Det synes således

f.eks. klart at problemer knyttet til personlig gudstro, bønneliv, tjeneste for Gud og liknende ikke har noen dominerende plass. Problemprofilen avtegner seg ganske tydelig langs det en kunne kalle en allmenmenneskelig linje. Det dreier seg dels om misjonærenes relasjoner til andre mennesker som står dem nær, og dels om ulike utfordringer i arbeidssammenheng. Samtidig bør det sies at den typen grovsortering som vi her har gjort, har begrenset verdi forsåvidt som f.eks. tema knyttet til gudsrelasjon og tro svært ofte vil være innvevd i eksempelvis de tema som er samlet under kategorien "relasjonsproblematikk".

- 3) Ser man nærmere på summen av skåringene, kan man med visse forbehold ordne de hyppigst registrerte problemområdene på følgende tre hovednivåer: Øverst rangeres de to temaene "*forhold til foreldre/søsken*" og "*grensesetting/slitasje*". På nivå to kommer de tre temaene "*gudsforhold/kall*"; "*selvbede/identitet*"; "*kollegaforhold ute*". På tredje nivå kommer de tre temaene "*forhold til egne barn*"; "*forhold til misjonsledelsen*" og "*traumatiske hendelser*".
- 4) Med bakgrunn i den erfaringen som sjelesorg overfor misjonærer gjennom mange år har gitt, virker ingenting i en slik problemprofil overraskende. Det er imidlertid grunn til å peke på at temaene på det øverste nivået registreres markert hyppigere enn de andre hovedtemaene, og i vårt materiale derfor framstår som erfaringer det er særlig viktig å bearbeide. Det synes nærliggende å anta at dette gjenspeiler to sentrale sammenhenger i misjonærers livserfaring: For det første at misjonærlivets spesielle rytme med oppbrudd - avskjed - utreise - korte hjemmebesøk - nye utreiser etc., for mange medfører særlige belastninger på primærrelasjonene - og da særlig i forhold til egne foreldre og annen nær familie/slekt. For det andre at mange opplever misjonærlivet som et hektisk, arbeidskrevende og mentalt slitsomt liv. Dette gjelder for mange utvilsomt for den konkrete tjenesten ute, men er kanskje for like mange knyttet til de krevende vekslingene mellom "ute"- og "hjemme"-livets ulike fordringer.
- 5) Med basis i religionspsykologisk teori og klinisk erfaring er det grunn til å framheve den sterke sammenhengen som må antas å eksistere mellom temaene på nivå 1 og nivå 2 i vårt materiale (jf pkt. 3). Et hovedsynspunkt fra denne delen av vår undersøkelse kan formuleres på følgende måte: De emo-

sjonelle og kognitive interaksjonene mellom (a) "gudsbilde/kall" og "foreldrerelasjoner" på den ene siden og (b) "selvbilde/identitet" og "grensesetting/slitasje" på den andre siden, framstår som en sentral problemsammenheng i vårt materiale.

I den grad dette skulle vise seg å være representativt for et større materiale enn det som inngår i vår undersøkelse, har vi her lokalisert en tematikk som representerer en sentral faglig utfordring.¹⁶ Dette gjelder selvsagt med tanke på *sjelesorg* overfor misjonærer. Men det vil i like høy grad gjelde med tanke på *misjonær-forberedende arbeid* og en saksvarende *personalomsorg* underveis i tjenesten. Med bakgrunn i det bildet som avtegner seg i vårt materiale, vil det således være av stor betydning å gi tilstrekkelig tid og faglig kvalifisert oppmerksomhet til bearbeiding av sammenhenger mellom gudsbilde og foreldrerelasjoner. Samtidig vil det være viktig å komme til størst mulig klarhet omkring hvordan gudsbilde/foreldrerelasjon i sin tur virker inn både på selvbilde og på utfordringer knyttet til grensesetting og slitasje i tjenesten.¹⁷ Målet for en slik bearbeidelse er selvsagt ikke problemfrihet, fravær av konflikter e.l., men en mest mulig realistisk innsikt i egen styrke og sårbarhet for på den måten å stå best mulig rustet til å takle de utfordringer som tjenesten gir.¹⁸

- 6) I gjennomføringen av vår undersøkelse har vi ønsket å gi spesiell oppmerksomhet til forholdet mellom gifte og enslige misjonærer. Sammenlikner man problemområdene for disse to gruppene, er det grunn til å bemerke to forhold: For det første at det for de fleste problemers vedkommende ikke er noen vesentlig forskjell mellom de to gruppene. For det andre at det er registrert en markert forskjell i to bestemte problemsammenhenger, nemlig "*selvbilde/identitet*" og "*forhold til Gud/kall*". Disse funnene kan være tilfeldig, men sett i sammenheng med skåringene på selvrapporteringsskjemaene gir de også utgangspunkt for videre refleksjoner over de utfordringer som livet som enslig kvinnelig misjonær rommer (se nedenfor). Et arbeide med denne problematikken ville kunne gi verdifullt materiale både med tanke på sjelesørgiske utfordringer og med tanke på personalarbeide i videre forskning.¹⁹

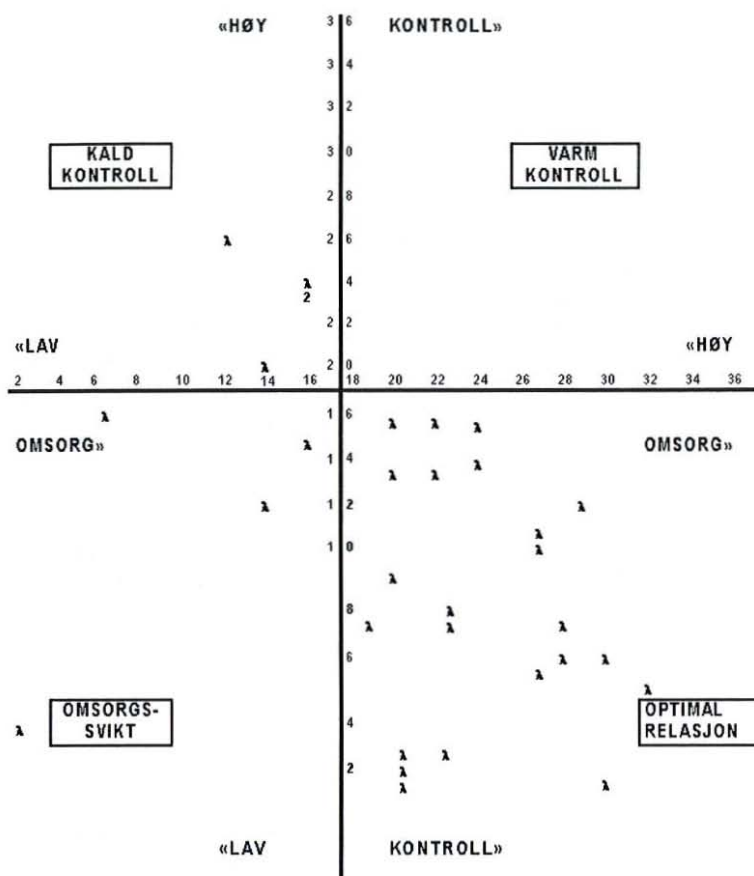
3.2 Hovedtema i selvrapporterings skjemaene

Ved gjennomgang av de viktigste funnene i materialet fra sjelesorg-samtalene har vi sett at disse på en interessant måte synes å svare til den problematikken som de tre selvrapporterings skjemaene fokuserer på. Dette forhold vil vi nå se nærmere på i relasjon til temaene "opplevd foreldrerelasjon" (jf PBI), "interpersonlig fungering" (jf IIP) og "personlig gudsbilde" (jf PGG).

3.2.1 Opplevde foreldrerelasjoner

Registrering av hovedtema i sjelesorgsamtalene har vist at erfaringer knyttet til "forhold til foreldre/søsken" spiller en sentral rolle hos mange informanter. Hvordan tar dette bildet seg ut målt ved hjelp av PBI-instrumentet?

PBI gir holdepunkter for å karakterisere to hoveddimensjoner i barnets opplevelse av sitt forhold til mor og far, nemlig de som er kalt "omsorg" ("care") og "kontroll" ("protection"). Skjemaet skåres på en slik måte at det framkommer fire ulike grunnposisjoner i barnets opplevde foreldreforhold. Disse er karakterisert ved følgende uttrykk: "*kald kontroll*" ("affectionless control" = lav omsorg/høy kontroll); "*varm kontroll*" ("affectionate constraint" = høy omsorg/høykontroll); "*omsorgssvikt*" ("neglectful parenting" = lav omsorg/lav kontroll) og "*optimal relasjon*" ("optimal parenting" = høy omsorg/lav kontroll).²⁰ I en grafisk framstilling kan resultatene fra PBI-skåringene settes opp som følger:

Figur 2: PBI - 15 Misjonærer

Kommentarer:

- 1) Det framgår av figuren at et klart flertall av de i alt 30 registrerte foreldrerelasjonene faller innenfor området "optimal relasjon". Dette indikerer altså at de fleste misjonærene i vårt materiale har hatt en overveiende positiv opplevelse av både mors- og farsforhold under oppveksten. Sammenholder man dette med de registrerte hovedtema fra sjelesorgsamtalene, virker det nærliggende å tenke som følger: Når foreldrerelasjoner står i fokus i sjelesorgarbeidet, er bakgrunnen ikke nødven-

digvis problematiske eller konfliktfylte foreldreforhold. Snarere vil det dreie seg om belastninger og/eller konflikter i rammen av allminnelige, gode nok foreldrerelasjoner. Dette må da sees i relasjon til de belastninger på primærrelasjonene som misjonærtjenestens særegne livsrytme utvilsomt gir for mange.

- 2) Skiller man ut gruppen av enslige misjonærer - i alt 7 personer, alle kvinner - blir imidlertid bildet med hensyn til PBI-skåringene betydelig endret. Av de 7 viser det seg at i alt 5 havner i kategoriene "kald kontroll" eller "omsorgssvikt" i forhold til en eller begge foreldrene. Selv om det gir liten mening å regne prosenter på våre små tall, er det grunn til å legge merke til at en meget stor andel av de enslige kvinnelige misjonærene i vårt materiale er registrert med en klar opplevelse av problematiske og/eller konfliktfylte primærrelasjoner i oppveksten.
- 3) Går man mer detaljert inn i dette materialet, avtegner det seg følgende bilde: Tre personer har problematisk morsrelasjon, og tre har problematisk farsrelasjon. Utslagene er imidlertid mer dramatiske for morsrelasjonene enn for farsrelasjonene. I forhold til mor finner vi enten meget lave omsorgs-skårer eller meget høye kontroll-skårer. Bare 1 av de 5 har markert problematiske relasjoner til begge foreldrene. Sammenholder man disse funnene med registrering av hovedtema i sjelesorgsamtalene (jf fig. 1), styrkes inntrykket av at primærrelasjonsproblematikk spiller en sentral rolle i enslige misjonærs livserfaring. Det synes nærliggende å anta at denne problematikken også har sammenheng med den høye forekomsten av tema knyttet til "selvbilde/identitet" i sjelesorgsamtalene med enslige.

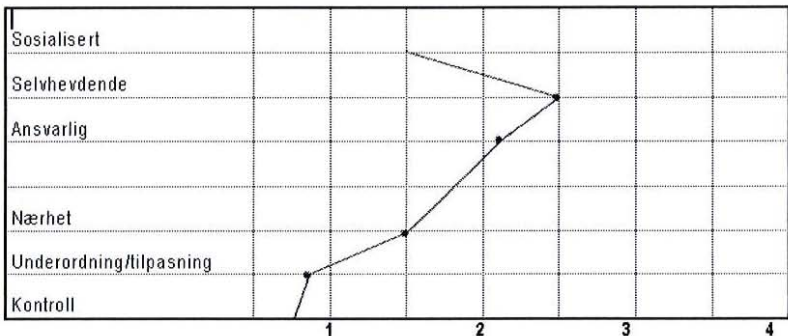
3.2.2 Interpersonlig fungering målt med IIP

Flere av de problemkategoriene som skårer høyest i vår undersøkelse (jf fig. 1), har sannsynligvis direkte sammenheng med egenarten i personenes måte å relatere til andre på i rammen av tette sosiale fellesskap. Det mest nærliggende er å tenke på kategorien "kollegaforhold ute". Vi mener imidlertid at det er gode grunner for å anta at også problemer som knytter seg til "grensesetting/slitasje" og til "selvbilde/identitet" kan ha sammenheng med egenarten i den interpersonlige fungering. Spørsmålet er nå hvor-

dan disse problemsammenhengene kommer til uttrykk gjennom målinger med IIP-instrumentet.

Som nevnt ovenfor er IIP utformet med tanke på å kartlegge viktige dimensjoner i interpersonlig fungering. Instrumentet inneholder 127 spørsmål. Ved hjelp av svar på disse, får man holdpunkter for å karakterisere følgende 6 hovedvariabler: (1) ”sosial kontakt” - evne til personlig kontakt med andre; (2) ”selvhevdelse” - evne til å uttrykke og ivareta egne anliggender; (3) ”ansvarlighet” - evne til å kjenne ansvar for eget og andres ve og vel; (4) ”intimitet” - evne til nærhet og fortrolighet; (5) ”tilpasning” - evne til fleksibilitet og underordning; (6) ”kontroll” - behov for oversikt og kontroll. Skårene på de ulike variablene framstilles i en såkalt IIP - profil. Med bakgrunn i denne kan man lese ut hovedtendenser i personens sosiale/ interpersonlige fungering.

Figur 3: En fiktiv, gjennomsnittlig IIP-misjonærprofil:

Kommentarer:

Figuren ovenfor angir en gjennomsnittlig skåring på IIP-målene. Selv om hver person har sin egenartede profil og variasjonene kan være ganske store, kan skisseringen av en ”gjennomsnittsprofil” slik det er gjort i fig. 3 gi et visst bilde av tendenser i materialet. Hvis vi skal sammenfatte noen viktige trekk i dette generelle bildet, er det nærliggende å peke på følgende:

- 1) ”Selvhevdelse”: Det viser seg at et flertall i materialet (10 pers.) skårer relativt høyt på denne variabelen. Det innebærer at man i rammen av en personlig relasjon til andre mennesker

har problemer med å uttrykke og ivareta sine egne behov og interesser på en åpen, direkte og saksvarende måte. ”*Ansvarlighet*”: Et flertall i materialet (10 pers.) skårer relativt høyt også på denne variabelen. Det innebærer bl.a. at man har en ganske sterkt utviklet evne til å føle seg personlig ansvarlig for omstendigheter og hendelser i eget og andres liv. Tilsvarende vil man kunne oppleve det krevende å trekke tydelige grenser for hvor langt eget ansvar går, og slik leve med en rimelig avklart oppfatning av hva man ikke har eller kan ta ansvar for selv. ”*Tilpasning*”: Materialet viser her at majoriteten (13 pers.) viser en velutviklet evne til tilpasning/innordning. Eller sagt på en annen måte: Få av misjonærene i vårt materiale vil antakelig trives godt med å være åpne, tydelige og offensive i sin markering av uenighet og forskjellighet overfor det sosiale fellesskap de lever i.

- 2) Ser man på de samme tre variablene (selvhevdelse, ansvarlighet, tilpasning) innenfor gruppen av enslige kvinnelige misjonærer, finner vi at 6 av 7 skårer relativt høyt også i denne sammenheng. Problemer med å ivareta sine egne anliggender og behov, sette klare grenser for egen ansvarlighet og si tydelig fra om uenighet, ser altså ut til å være en ennå mer krevende utfordring for de enslige misjonærene sammenliknet med de øvrige. Når vi sammenlikner IIP-skårene og PBI-skårene innenfor gruppen av enslige misjonærer, synes det videre langt på vei å være samsvar mellom de variablene som her tematiseres. Personer med problematiske primærrelasjoner målt med PBI, viser seg også å komme ut med problematiske skårer på IIP-variablene knyttet til selvhevdelse, ansvarlighet og tilpasning.
- 3) De hovedtrekkene i bildet av IIP-profilene som vi her har kommentert, gir grunnlag for mange ulike refleksjoner. Jeg vil nøye meg med følgende: Vi har sett at problemer knyttet til ”grensesetting/slitasje” er hyppig forekommende i sjelesorgsamtalene. Det ligger nær å tenke at de forhold som kommer til uttrykk gjennom IIP-skårene på de tre nevnte variablene, bidrar ganske direkte til prosesser som forsterker slitasje i tjenesten, og kan føre til ødeleggende ”utbrenning”. En kan lett se for seg hvordan de nevnte faktorer bidrar til å vanskeliggjøre både hensiktsmessige former for grensesetting og et konstruktivt konfliktforebyggende og konfliktløsende arbeide i rammen av tette misjonærfellesskap ute. I lys av IIP-

profilene vil man også kunne utdype og begrunne betydningen av å tilby misjonærer og deres arbeidsfellesskap regelmessige muligheter for fellesskapsbygging, konfliktbearbeiding og arbeid med egen tros- og livshistorie. Dette bør fortrinnsvis skje i regi av personer som ikke selv tilhører ledernivå/personalforvaltning i den organisasjon man er i tjeneste for. Dette samsvarer med en ganske unison oppfatning både i internasjonale og norske undersøkelser.²¹

3.2.3 *Gudsbilde og gudsrelasjon undersøkt med PGG*

Det er gode grunner for å anta at personlig gudsbilde og gudsrelasjon spiller en vital rolle i misjonærenes livserfaring. Dette gjelder både med tanke på prosessene knyttet til selve misjonærkallet, og mer allment i de gleder og prøvelser som den daglige tjenesten rommer. Vi har imidlertid ovenfor sett at erfaringer knyttet til personlig trosliv og gudsforhold ikke er et dominerende tema i sjelesorgsamtalene med misjonærer sett under ett. Bildet er imidlertid ikke entydig. Vårt materiale viser også at for en dels vedkommende - og det gjelder igjen i særlig grad enslige misjonærer - framstår tema knyttet til kall og gudsforhold som utfordringer av stor betydning.

Vi har altså utviklet et eget skjema til belysning av personlig gudsbilde og gudsforhold (PGG). Dette skjemaet er bygd opp omkring tre ulike skalaer: Den første er hovedsakelig *kognitivt og begrepsmessig* orientert, og søker å kartlegge sentrale begreper som personen finner meningsfull i sin beskrivelse av hvem Gud er.²² Den andre er hovedsakelig *emosjonelt og metaforisk* orientert, og søker å kartlegge sentrale symboler og bilder som personen opplever meningsfulle i sitt forhold til Gud.²³ Den tredje skalaen søker å kartlegge *mennesker og/eller hendelser* som personen opplever har hatt vesentlig betydning med tanke på utformingen av nåtidig gudsbilde og gudsrelasjon.²⁴

En kartlegging av tema knyttet til gudsrelasjonen er krevende. Særlig gjelder dette dersom man ikke primært ønsker å beskrive "tanker" og "meninger" om Gud, men ulike sider ved den subjektive opplevelse og/eller følelse i personens forhold til Gud.²⁵ Kliniske erfaringer og en rekke undersøkelser har dokumentert at det kan være stor diskrepans mellom kognitiv beskrivelse og emosjonell opplevelse i personers gudsrelasjon. Brukt med varsomhet tror vi allikevel det materialet vi har samlet inn kan gi oss holdepunkter for å si noe om misjonærenes opplevelse av Gud og

sitt forhold til ham. Hvilket bilde avtegner seg så i denne sammenhengen? Oppsummert og skjematisert ser bildet ut som følger:

Figur 4: Sentrale metaforer i gudsbildet

A)

	METAFORER	SKÅRING
(I)	<ul style="list-style-type: none"> - «en åpen favn» - «utstrakte hender» - «en venn som går sammen med» - «en kraft som bærer» 	15
(II)	<ul style="list-style-type: none"> - «øyet som ser» - «en stemme som taler» 	13 12
(III)	<ul style="list-style-type: none"> - «en livgivende energi» - «en ånd som gjennomstrømmer alt 	9 9

B) Begreper brukt om Gud

Begreper om Gud	Sum registrering
Opphøyd autoritet	348
Omsorgsfull ivaretaker	323
Kraftfull frigjører	363

Kommentarer:

- 1) Av figur 4 (A) ser vi hvilke metaforer som hyppigst anvendes i misjonærenes beskrivelser av det opplevde gudsforhold. Ordnet etter et visst mønster, avtegner disse en rimelig klar

profil. Denne kan sammenfattes i følgende beskrivelse: Gud oppleves som (a) "nær" mer enn "fjern", (b) "mild" mer enn "streng", (c) "mektig" mer enn "avmektig", (d) "frigjørende" mer enn "kontrollerende". Generelt er det derfor grunnlag for å hevde at gudsrelasjonen og foreldrerelasjonene framviser analoge trekk (jf PBI-skårene).

- 2) Det ser ikke ut til at misjonærene i vårt materiale i nevneverdig grad er i berøring med temaer som "anfektelse", "redsel", "forlatthet" o.l. i sitt gudsforhold. Skåringene på disse punktene er stort sett entydige. Det kan allikevel være grunn til å merke seg at et mindretall (3 personer) kjenner seg igjen i negative, problematiske opplevelser i gudsforholdet. I denne sammenhengen er det særlig metaforen "en som forfølger meg" som svarer til et viktig element i gudserfaringen.
- 3) Det er et gjennomgående trekk i materialet at man ikke finner det naturlig og/eller meningsfullt å bruke begrepet "mor" om Gud. Samtidig får man et tydelig bilde av at det som tradisjonelt oppfattes som typiske feminine trekk knyttet til nærhets- og omsorgs-dimensjoner dominerer i gudsbildet. Det er således nærliggende å anta at vegringen mot å bruke "mor" om Gud vesentlig skyldes den bibelske og teologiske språkverden misjonærene har møtt i sin religiøse sosialisering.
- 4) Hvis man ser på gruppen av enslige og studerer PGG-skårene for disse i sammenlikning med de andre, finner man i denne sammenhengen ingen påfallende forskjeller. De forskjeller mellom enslige og "de andre" som er registrert for skåringer på PBI og IIP, slår altså ikke ut på noen markert måte i sammenheng med PGG-skåringene. Dette kan i prinsippet skyldes to forhold: Enten at det ikke er noen sammenheng mellom PBI/IIP-temaer og PGG-temaer, eller at vårt PGG-instrument ikke makter å avdekke slike sammenhenger i materialet. Etter vår vurdering er det siste alternativet det mest sannsynlige.

3.2.4 Hvilke faktorer bidrar mest til utforming av gudsrelasjonen?

Figur 5: Personer/hendelser med betydning for gudsbylde

PERSONER/HENDELSER	ANTALL
- Forholdet til mor	4
- Møte med forkynnelse og lærer i søndagsskolen	5
- Forholdet til far	9
- Egen bibellesning og bønn	15
- Forholdet til besteforeldre eller andre viktige voksenpersoner	2
- Møte med forkynnelse og ledere i ungdomstiden	11
- Personlige erfaringer i spesielle livs- eller troskriser	10
- Forhold til søsken	0
- Forholdet til nær venn/venner	7
- Forholdet til ektefelle og/eller barn	5
- Utvidet kristendomskunnskap som følge av studium i voksen alder	11
- Møte med lærer og kristendomsundervisning på skolen	1
- Lesning av kristen oppbyggelseslitteratur	9
- Møte med sanger og salmer i den kristne tradisjonen	3
- Den regelmessige gudstjenestefeiring og sakramentsforvaltning	4

Kommentarer:

- 1) Materialet framviser ganske markerte trekk når det gjelder hvilke faktorer som har vært formende for gudsbylde og gudsrelasjon. Bildet kan sammenfattes slik i prioritert rekkefølge: For det første erfaringer knyttet til eget fromhetsliv (bibellesning, bønn, studium); dernest erfaringer knyttet til egne tros- og livskriser; og for det tredje ungdomstidens møte med kristne ledere og deres forkynnelse. De viktigste forholdene

er altså knyttet til erfaringer i voksen alder der bevisst arbeide med troens innhold sammen med krevende kriser i eget liv framstår som det viktigste.

- 2) Sammenliknet med disse faktorene ser det ut til at forhold til foreldre, søsken, besteforeldre o.l. vurderes som mindre viktig med henblikk på utviklingen av gudsforholdet. Når det gjelder foreldrerelasjonenes betydning, er det imidlertid av interesse å merke seg at vi finner en markert forskjell mellom den betydning som tilskrives far og den som tilskrives mor. Forholdet til far vurderes således som det klart mest betydningsfulle med tanke på utforming av gudsbildet. Sammenholder man dette med den innholdsmessige profilen som avtegnes gjennom PGI, ligger det nær å peke på følgende: Samtidig som gudsbildet synes å ha en ganske markert profil i retning det omsorgsfullt ivaretagende (altså tradisjonelle feminine "mors"-verdier), oppleves far som langt viktigere enn mor med tanke på utformingen av det samme gudsbildet. Sammenholder man de positive erfaringene av relasjonen farsforhold-gudsforhold med funnene som ble gjort i PBI-skårene, finner vi også her et gjennomgående samsvar: Alle som opplever far som betydningsfull for utformingen av gudsbildet, har en positiv farsrelasjon målt med PBI.²⁶
- 3) Vi merker oss at den mer "kirkelige" side av tradisjonsformidlingen slik vi møter den gjennom gudstjenester, salmesang og sakramentsforvaltning, ser ut til å ha en mer beskjedent innvirkning i misjonærenes refleksjoner over hvilke forhold som har preget utformingen av egen gudsrelasjon. Dette kan sikkert ha mange ulike grunner. Kanskje gjenspeiler det bl.a. et rekrutterings-grunnlag for misjonærtjenesten som er mer preget av frikirkelig og lavkirkelig vekkelseskristendom enn av en mer folkekirkelig eller høykirkelig kristendomsform.

4. Sjelesorg i møte med misjonærens livserfaring – en oppsummerende drøfting

Hva har undersøkelsen lært oss? Vi vil peke på noen momenter som vi finner viktige, og på den måten sammenfatte vår undersøkelse.

- 1) *Relasjonsproblematikk*: Både samtalerapporter og skåringene på de anvendte måleinstrumentene viser at den type belastninger som ofte omtales under betegnelsen "relasjonsproblematikk",

dominerer ganske klart i vårt materiale. Mer presist dreier det seg dels om problemer knyttet til foreldre-relasjoner, dels om problemer i tilknytning til selvbylde, og dels om utfordringer knyttet til grensesetting og slitasje. Denne problemprofilen bekreftes også gjennomgående av de målinger vi har gjort med PBI og IIP. Et flertall av misjonærene i vårt materiale vil ha vansker med en positiv og åpen selvbeholdelse, sliter med å sette rimelig klare grenser for eget ansvar, og finner det vanskelig å markere uenighet/avvik på en åpen og direkte måte.

Denne fokuseringen av "relasjonsproblematikk" samsvarer i sine hovedtrekk langt på vei med funn i den internasjonale forskningen knyttet til "missionary care".²⁷ Det er av betydning med tanke på vurderingen av våre egne resultater å kunne konstatere at viktige funn i vår egen undersøkelse samsvarer med funn gjort innenfor andre misjonær-populasjoner og kontekster enn vår egen. Dette styrker troverdigheten i vårt eget materiale, og gir grunnlag for videre bearbeiding av problematikken. Det er en kompleks problemsammenheng som her avtegner seg. En rekke ulike faktorer bidrar utvilsomt til å skape, utvikle og opprettholde den typen relasjonsproblematikk som vi her møter, og det vil være klokt å analysere disse mønstrene ut fra flere forskjellige perspektiver. Flere forhold i vårt materiale gjør det nærliggende å peke på følgende:

- 2) Sett i et *individualpsykologisk* perspektiv vil det være særlig viktig å bearbeide den enkeltes livserfaring gjennom fokusering av (1) sammenhenger mellom gudsbilde og kallsopplevelse; (2) sammenhenger mellom foreldrerelasjoner og selvbylde; og (3) sammenhenger mellom ansvarlighet og grensesetting.

En fokusering av slike problemsammenhenger vil være like betydningsfull både med tanke på utvelgelsesprosessen, de misjonær-forberedende tiltak i undervisning og veiledning, oppfølging gjennom personalomsorg og tilbud om sjelesorg underveis i tjenesten. Dette representerer uten tvil en spennende og krevende oppgave, men også en oppgave som vil kunne ha stor betydning i misjonsarbeidet. Den etterspør både teologisk kunnskap, psykologisk innsikt og en bearbeidet personlig troserfaring hos det personale som skal gi hjelp. At de tema som vårt prosjekt har fokusert i flere henseender ser ut til å korrespondere med internasjonal erfaring og forskning, understreker betydningen av et slikt arbeid.

Det er vårt inntrykk at denne typen arbeid ikke i tilstrekkelig grad er tatt på alvor innenfor store deler av norsk misjonsvirksomhet. Her ligger det åpenbart viktige utfordringer med tanke på framtiden både i forhold til adekvat og tilstrekkelig faglig kompetanse, og med tanke på tilstrekkelig tid og oppmerksomhet til bearbeiding av denne typen livserfaring.

- 3) Sett i lys av et mer *sosialpsykologisk og strukturelt* perspektiv, er det grunn til å peke på følgende: Selv om problemer i forholdet til misjonsledelsen hjemme ikke har noen dominerende plass i vårt materiale, viser det seg at i de tilfeller der konflikter med hjemmeledelsen bringes på bane, dreier det seg gjennomgående om alvorlige problemer med ganske omfattende og dramatiske følger for den/de involverte misjonærer. Selv om ting er under utvikling til det bedre og det avdekkes betydelige forskjeller mellom ulike misjonsorganisasjoner, er det like fullt vårt inntrykk gjennom prosjektarbeidet at det ennå gjenstår mye før prosedyrer og samhandlingsmønster mellom misjonærer ute og ledelsen hjemme fungerer godt nok når vanskelige situasjoner oppstår. I vårt materiale utdypes dette gjennom følgende observasjon:

I fire tilfeller har sjelesorgarbeidet vært fokusert på alvorlige traumatiske hendelser i tjenesten ute. Dette tallet er relativt sett ganske høyt, og hendelsene representerer store belastninger for de involverte – i noen tilfeller også betydelige psykiske langtidsvirkninger. Ikke i noen av disse tilfellene har imidlertid misjonærene opplevd å få adekvat hjelp eller oppfølging ved hjemkomst. Dette gjenspeiler en personalforvaltning som svikter på sentrale punkter. At dette er til skade både for de involverte misjonærer og for misjonsarbeidet i mer omfattende forstand, kan det neppe være tvil om.

- 4) De *enslige misjonærenes* situasjon: I gjennomgangen av resultatene fra vår undersøkelse har vi gjentatte ganger sett at gruppen av enslige kvinnelige misjonærer ser ut til å bære større belastninger og oppleve dypere problemer i tjenesten enn de øvrige. Dette bildet kan konkretiseres i følgende momenter: Gruppen av enslige skårer høyere innenfor alle de fem hyppigst forekommende problemområdene: foreldreforhold, gudsrelasjon og kall, selvbilde, kollegaforhold ute og grensetting/slitasje. Dette bildet bekreftes både gjennom PBI-skårer og IIP-profiler. Vi fant således vesentlig hyppigere forekomst av problematiske foreldrerelasjoner i gruppen av ens-

lige, noe som også ble bekreftet i de hovedtema som bringes fram i sjelesorgsamtalene.

Med bakgrunn i dette bildet bør følgende understrekes: Man har innenfor gruppen av enslige misjonærer i vårt materiale å gjøre med ressurssterke personer med sterk motivasjon for tjenesten og med til dels svært langvarig arbeide ute under krevende forhold. De særlige belastninger som vår undersøkelse indikerer for denne gruppen, bør derfor i utgangspunktet verken tolkes i retning av "det patologiske" eller i retning "dårlig skikket til misjonærtjeneste". Dersom vårt materiale skulle være representativt for en større sammenheng, vil våre funn snarere gi grunnlag for å understreke følgende: Personalsorgen i misjonssammenheng bør være særlig oppmerksom på de belastninger som mange enslige kvinnelige misjonærer utsettes for i sin tjeneste. De særlige utfordringer som er knyttet til plassering på feltet ute, å leve som enslig i rammen av nasjonal kultur og utfordringer knyttet til kollegafelleskap forøvrig, bør nøye gjennomtenkes. Kanskje er det grunnlag for å vurdere særlige tiltak i form av tilbud om grupper, kurs, sjelesorg mm. for å gi mulighet for bearbeiding av problematiske erfaringer knyttet til tjenesten. I det misjonærforberedende arbeidet bør man vurdere å gi særlig oppmerksomhet til bearbeiding av egen livshistorie og mulige problematiske erfaringer knyttet til opphavsfamilie. Dette vil kunne bidra til en dypere avklaring av egen styrke og sårbarhet, og dermed legge grunnlaget for en mest mulig bærekraftig og meningsfull tjeneste ute.

Noter

1. Vi har ikke oversikt over bidrag til dette temaområdet i misjonsorganisasjonenes egne blader. Med tanke på temaområde og problemstillinger i det prosjektet som her presenteres, er det mest nærliggende å henvise til de bidrag som er trykket i to temanummer av *Tidsskrift for Sjelesorg* (TFS), nemlig TFS nr. 1/1988 og TFS nr. 3/1989.
2. Dette inntrykket bekreftes i den oversikten over norsk misjonsforskning som gis i J.-M. Berentsen og A.B. Samuelsen : "Norsk misjons-

forskning gjennom 50 år", i *Norsk Tidsskrift for Misjon*, nr.2-3/1996. En omfattende nyere norsk undersøkelse med en viss relevans for vårt tema, er gjennomført av dr. med. Torleif Ruud under tittelen *Distress and mental health during cross-cultural adjustment* (Oslo/Nordfjord 1999). I den populasjonen som her undersøkes, inngår også et utvalg av norske misjonærer. Men fordi analysene ikke retter seg spesielt inn mot denne yrkesgruppen og framlegger funn som belyser misjonærenes erfaringer for seg, er det lite spesifikk kunnskap å hente omkring belastende faktorer i misjonærens livserfaring. Et materiale med mer direkte relevans for vårt eget prosjekt, er den undersøkelsen som NMS gjennomførte i forhold til egne misjonærer i 1998. Undersøkelsens resultater er publisert i M.Skjortnes, S.Haus, A.Hestnes: *Personal-administrative problemstillinger i NMS* (SIK-rapport 1998:1, Stavanger 1998). Det er i denne sammenhengen grunn til å nevne den doktoravhandlingen (Ph.D.) som psykologen Unndis Bergås (ansatt i NLM) er i ferd med å fullføre ved Rosemead School of Psychology - Biola University, USA. Vi vil her for første gang få presentert en omfattende analyse av vitale problemsammenhenger i norske misjonærens opplevelse av sin egen tjeneste.

3. Sentralt i sammenhengen står bl.a. den amerikanske psykologen Kelly S. O'Donnell. Han har redigert og utgitt flere viktige antologier som belyser sentrale sider ved temafeltet "missionary care". Av særlig betydning for vårt eget prosjekt er K.S.O'Donnell & M.L. O'Donnell (eds.): *Helping Missionaries Grow: Readings in Mental Health and Mission* (Pasadena 1988) og K.S.O'Donnell (ed.): *Missionary Care. Counting the Cost for World Evangelization* (Pasadena 1992). En rekke viktige studier er også publisert i det amerikanske tidsskriftet *Journal of Psychology and Theology* (JPT). Dette utgis av fagmiljøet ved Rosemead School of Psychology - Biola University. I dette fagmiljøet er misjonsarbeid og misjonærens livserfaring - særlig temaområdet "mission and mental health" - et viktig område for forskning. I tillegg til løpende publikasjoner av forskningsarbeid i tidsskriftets ordinære utgivelser, har dette faglige engasjementet også resultert i flere omfattende temanummer der denne tematikken belyses (se JPT 1983/1987/1993). Det foreløpig siste av disse temanumrene finnes i JPT nr. 2/1999 og inneholder flere bidrag med relevans for vårt eget prosjektarbeid. For referanser, se nedenfor.

4. Jf O'Donnell (ed.), op.cit.1992 der denne formuleringen brukes for å angi målsettingen for de publiserte arbeidene.
5. I tillegg til litteratur nevnt i foregående fotnoter, kan her nevnes følgende bøker/antologier som vi har hatt nytte av å konsultere i vårt arbeid, og hvor flerfaglige og tverrfaglige perspektiver spiller en betydelig rolle: W.D.Taylor (ed.): *Too Valuable to Lose. Exploring the Causes and Cures of Missionary Attrition* (Pasadena 1997); D.W.Augsburger: *Pastoral Counseling Across Cultures* (Philadelphia 1986); M.F.Foyle: *Honourably Wounded. Stress among Christian Workers* (London 1987); W.Smallley (ed.): *Reading in Missionary Anthropology* (Pasadena 1978).
6. Institutt for Sjelesorg startet sin virksomhet på Modum Bad i 1970. IFS er en diakonal stiftelse som har som formål å drive kristen sjelesorg i form av personlige samtaler, pedagogisk formidling og vitenskapelig forskning. Instituttet samarbeider nært med fagmiljøet på Modum Bads Nervesanatorium som er en spesialinstitusjon for behandling av psykiske lidelser.
7. Denne delen av IFS' arbeid går under navnet "Ressurs- og beredskapsteam for norsk misjon og kirkelig nødhjelp" – forkortet ROB. I teamet inngår ca 12 erfarne psykiatere og sjelesørgere. Disse står til disposisjon både med tanke på utreise til feltene ved særlige kriser/behov, med tanke på personaloppfølging etter hjemkomst, og med tanke på rådgivende funksjoner overfor hjemmeledelsen i særskilte tilfeller. Pr. dato er i alt 10 norske misjonsorganisasjoner medlemmer i ROB.
8. Det er utarbeidet en egen rapport fra undersøkelsen. I denne inngår også de forskjellige måleinstrumentene som er brukt. Denne artikkelen baserer seg på prosjektrapporten, men innebærer på flere punkter en betydelig bearbeiding og utvidelse av rapporten.
9. De ni organisasjonen er: Den norske Santalmisjon, Det Norske Misjonsselskap, Norsk Luthersk Misjonssamband, Pinsevennenes Ytre-misjon, Den Norske Misjonsallianse, Baptistsamfunnet, Det Norske Misjonsforbund, Wycliff, Den Evangelisk Lutherske Frikirke.
10. Se til dette f.eks. L.N.Johnston: "Should I Be a Missionary? Candidate Selection" i K.S. O'Donnell & M.L.O'Donnell (eds.), op.cit. 1988, s 18-25; M.F. Foyle, op.cit. 1987, s 111-129; og en rekke av de bidrag som belyser fenomenet "missionary attrition" i W.D. Taylor (ed.), op.cit. 1997. Fokus på "character and relationality" (Taylor, s 349) er her et viktig anliggende. I bidraget fra Johnston hevdes det å være dokumentasjon for at så mye som 75 % av de

være dokumentasjon for at så mye som 75 % av de problemer misjonærer sliter med på feltet er knyttet til samhandling og fellesskap med kolleger. Som det framgår i fortsettelsen, samsvarer våre funn ikke med dette bildet hva angår problemets omfang.

11. Se til dette i O'Donnell & O'Donnell (eds.), op.cit.1988, bidragene fra M.F. Foyle: "How to Choose the Right Missionary" (s 26–34); W.G. Britt: "Pretraining Variables in the Prediction of Missionary Success Overseas" (s 93–108). Det framheves her bl.a. at i forhold til "life-history" og "family of origin" gjøres det ofte alt for dårlig arbeid i utvelgelse og forberedelse til misjonærtjeneste, og at dette må anses som et viktig område som ikke bør forsømmes. Noen av de funn vår undersøkelse har gitt, kan støtte opp under et slikt synspunkt. Som det fremgår nedenfor, gjelder dette i vårt materiale særlig i forhold til enslige kvinnelige misjonærer.
12. Innhold og form på samtalerapportene var gjennomdrøftet og utformet på forhånd. Dette ga rapporteringen et visst enhetlig preg, og sikret at opplysninger av betydning for prosjektets problemstillinger ble tatt vare på.
13. IIP er utformet slik at det gir indikasjoner på personers opplevelser og funksjonsmåter overfor andre knyttet til seks hovedvariabler. Disse er "selvhevdelse", "sosial kontakt", "intimitet", "underkastelse", "ansvarlighet", "kontroll".
14. PBI fokuserer på opplevelsen av de to sentrale dimensjonene "omsorg" og "kontroll". Det fylles ut separate, men likelydende skjema for relasjonen til mor og til far. For en oversiktlig presentasjon og drøfting av PBI m.h.t. teoretisk sammenheng, anvendelse, psykometriske egenskaper mm., se W. Pedersen: "Foreldrerelasjoner målt med PBI, mental helse og atferdsavvik hos ungdom" i *Nordisk Psykologi*, 4/1992, s 241–255. Flere studier har bekreftet dette instrumentets pålitelighet (reliabilitet og validitet er tilfredsstillende).
15. To av del-skjemaene går direkte på personens gudsbilde, mens det tredje spør etter hvem eller hva som har betydd mest for utviklingen av personens tro og gudsbilde. Skjemaene er utformet av undertegnede med basis i oversettelse og bearbeiding av flere tilsvarende instrumenter som anvendes i religionspsykologisk forskning – særlig i USA. Litteraturen til religionspsykologisk forskning omkring gudsbilde/gudsrelasjon er meget omfattende. Jeg begrenser meg her til å an-

- føre noen bidrag som jeg har hatt direkte nytte av i utarbeidelsen av det/de spørreskjema som er brukt i undersøkelsen: A-M Rizzuto: *The Birth of the Living God* (1979); C.W.Roberts: "Imagining God: Who is Created in Whose Image?" i *Review of Religious Research* (1989), s 375-386; A.Vergote et.al.: *The Parental Figures and the Representation of God: A psychological and Cross-Cultural Study* (1981); B. Spilka et.al.: "Parents, Self, and God: A Test of Competing Theories of Individual-Religions Relationships", i *Review of Religious Research* (1975), s 154-165.
16. En rekke empiriske undersøkelser synes å understøtte betydningen av flere av de sammenhenger som her er lokalisert. I tillegg til litteraturen det er henvist til i note 10 og 11, framkommer betydningen av slike faktorer ikke minst i undersøkelser knyttet til opplevelse av *stress og burn-out* i misjonærtjenesten. Se til dette følgende bidrag i O'Donnell & O'Donnell (eds.), op.cit.1992: E. Schubert: "Current Issues in Screening and Selection" (s 74-88); J. Richardson: "Psychopathology in Missionary Personnel" (s 89-109); O'Donnell & O'Donnell: "Understanding and Managing Stress" (s 110-122).
 17. Så vidt vi kan se i den litteraturen vi har konsultert, mangler i stor grad en eksplisitt fokusering av slike *sammenhenger* mellom forhold i livshistorie og forhold i troshistorie - f.eks. slik det kommer til uttrykk i sammenhenger mellom foreldrerelasjoner og gudsrelasjon. Det skrives selvsagt mye om betydningen av misjonærens gudsforhold, men dette er i all hovedsak bibelsk, dogmatisk og oppbyggelig orientert. En mer religionspsykologisk tilnærming er svakt representert. Et typisk eksempel på dette er L. Johnston: "Core Issues in Missionary Life", i O'Donnell & O'Donnell (eds.), op.cit.1992, s 37-45.
 18. For ordens skyld bør det bemerkes at de problemsammenhengene som her er tematisert har allmenmenneskelig karakter. Vi har således ingen holdepunkter for å mene at denne tematikken representerer en særegen problematikk for misjonærer.
 19. IFS har gjennom en årrekke arbeidet spesielt med sjlesørgeriske utfordringer i møte med ensliges livssituasjon. Viktige sider ved dette arbeidet er sammenfattet og vurdert i instituttprest Karen Sidsel Solbergs bok: *Når livet leves enkeltvis. Ensliges livserfaringer som utfordring i kirke og samfunn* (Luther Forlag, Oslo 2001). De funn og observasjoner som vi har gjort i det misjonær-materialet vi her presenterer, har flere åpenbare berøringspunkter med det materialet som presenteres i

Solbergs bok. Generelt dokumenteres det her at ensliges situasjon er klart underbelyst både i teologisk litteratur og i allminnelig forkynnel- se og undervisning. Dette gjelder både bibelske, etiske og sjelesørge- riske utfordringer knyttet til ensliges livssituasjon. At det avtegner seg særlige utfordringer knyttet til de enslige misjonærene i vårt materiale, svarer således høyst sannsynlig til et allment trekk innenfor kristenli- vet i vårt land.

20. De forhold som fanges opp gjennom disse fire kategoriene berører uten tvil vesentlige dimensjoner med tanke på utviklingen av barns og voksnes selvbilde og psykiske styrke. Samtidig har altså informasjonen som kan hentes ut av PBI sin begrensning forsåvidt som det utelukkende er de to nevnte hoveddimensjonene som blir tematisert. I tillegg til dette kommer andre mer teoretiske og ”tekniske” forhold knyttet til PBI-instrumentets holdbarhet og følsomhet. Disse finner vi det ikke tjenlig og/eller nødvendig å gjøre nærmere rede for her. En grei presentasjon og drøfting av PBIs egenart finnes i W.Pedersen : ”Foreldrerelasjoner målt med PBI, mental helse og adferdsavvik hos ungdom”, i *Nordisk Psykologi* nr 4/1992, s 241-255.
21. Se M.Skjortnes et. al., op.cit. 1998 (se note 2), og de antologier som er anført i note 3 og 4.
22. Skalaen inneholder 15 forskjellige substantiver som brukes om Gud innenfor den kristne tradisjon. Man markerer for hvert substantiv på en (Likert-)skala fra ”svært nærliggende” (= 1) til ”fullstendig uaktuelt” (= 5).
23. Skalaen inneholder 11 ulike metaforer/symboler som kan brukes om Gud innenfor en kristen tradisjon. Skåringen skjer på samme måte som for foregående skjema (Likert-skala).
24. Skalaen presenterer 15 forskjellige muligheter når det gjelder hvilke personer/hendelser som har vært betydningsfulle for utvikling av gudsbilde. Hver person krysser av for de 6 viktigste sammenhengene.
25. I instruksjonen til arbeidet med PGG-skjemaet ble det lagt vekt på at det er den personlige opplevelse mer enn den læremessige kunnskap som vi er ute etter å kartlegge. Det knytter seg likevel betydelig usikkerhet til de skåringer som PGG-instrument gir, og tolkningen av materialet bør skje med stor varsomhet.
26. Det er i denne sammenhengen av interesse å merke seg følgende: For det første har flere undersøkelser av misjonærer (og fredskorpsdeltakere) dokumentert at opplevelse av en fraværende far (”father

absence”) i oppveksten disponerer for ulike typer problemer og belastninger i tjenesten som voksen ute. I en av disse undersøkelsene tolkes dette forhold på følgende måte: ”Fathers have historically been responsible for modeling more instrumental behaviors and for providing the child with contact with the outside world. Absence of this would apparently make it more difficult for subjects to meet the demands of a new culture”. Se W.G. Britt op.cit., s 103-104 (jf note 11). For det andre har man også sannsynliggjort en positiv korellasjon mellom god farsrelasjon i oppveksten og evne til å takle ulike former for påkjenninger i misjonærtjenesten som voksen. Se L. A. Andrews: ”Spiritual, Family, and Ministry Satisfaction among Missionaries”, i *JPT* 2/1999, s 107-118. Dette synspunktet svarer til funn i vårt eget materiale.

27. Vi henviser her særlig til W.D.Taylor (ed.), op.cit. 1997 (se note 5). Her presenteres et meget omfattende empirisk materiale fra mange land med tanke på å klargjøre hvilke grunner som angis for slitasje i og avslutning av misjonærtjeneste. Det bildet som her avtegner seg, peker gjennomgående i samme retning som analysen av vårt eget meget beskjedne materiale: ”relasjonsproblematikken” utgjør et kjerneområde med tanke på slitasje og belastninger i tjenesten, og derfor også et hovedtema i utvelgelse, forberedelse og oppfølging av personer som går inn i misjonstjeneste. Dette perspektivet er også tema i en rekke bidrag i de to antologiene O'Donnell & O'Donnell (eds.), op.cit. 1988 ; O'Donnell (ed.), op.cit. 1992.

Leif Gunnar Engedal, f.1947. Cand. philol. fra MF 1976, vit. ass. og forskn. stip. samme sted 1978-81. Instituttlektor og senere leder for Institutt for Sjelesorg - Modum Bad til 1999. Dr. philos. fra Universitetet i Oslo, 1999. Professor i praktisk teologi (sjelesorg og religionspsykologi) ved MF og forskningsleder ved Institutt for Sjelesorg. E-mail: Leif.G.Engedal.@mf.no

Pastoral counseling in missionary care Report from a research project

The article presents results from a research project conducted at the Institute for Pastoral Care and Counseling (IPCC) - Modum

Bad, Norway. The aim of the study was to develop a deeper and more specific understanding of what kind of problems and challenges Norwegian missionaries meet during their years of active service. 17 persons from 9 different organisations and with a totality of 148 years of missionary service participated. Information and data were gathered in various ways: through structured reports from the counseling processes, through a set of different self-report questionnaires from the field of clinical research and psychology of religion ("Inventory of Interpersonal Problems" (IIP), "Parental Bonding Instrument" (PBI) and "Personal Image of God" (PIG)). The most important results can be summarized as follows: The kind of challenges that dominate are "relational problems". Challenges concerning relations to parents, children and other family members are important themes during the process of pastoral counseling. The same holds true for challenges in relation to the dynamic interactions between self-image/identity and relation to God - included the personal experience of the call from God to missionary service. Questions related to mental and physical stress and the capacity to say "no!" without shame and/or bad conscience, also figure as important issues. Those results correspond to a large degree to findings in similar international studies. Another important issue concerns the interplay between mission leadership in the home country and field-workers. This topic was not reported as a dominant problem area. But when it was focused, it was related to times of severe stress and/or trauma with deep and longlasting negative effects on health and quality of life. In those instances the involved persons often experience a serious lack of support from the home leadership. The study tentatively points to important points of improvement both in the preparation for missionary service and within the field of missionary care.